

Jan Hellgren,

ledande utvärderingsexpert, Nationella centret för utbildningsutvärdering

Språktuppen

Illustration Johan Lund

Hur läser vi egentligen? Och hur borde vi läsa?

Diskussionen om digitala vs. tryckta läromedel blir lätt känslofylld. Anhängarna av pappersformatet ser fördelarna med papper och anser ofta att digitaliseringen bidragit till den allmänna förflackningen av både läsintrasse och läsfärdigheter. De unga läser allt färre böcker, allt kortare texter och de läser också slarvigare på skärm.

Anhängarna av digitala format anser däremot att utvecklingen är ofrånkomlig. Det digitala formatet motsvarar vår samtid och framtiden. Vi läser på skärm och vi skriver på skärm. De digitala formaten är dynamiska och mångsidiga, de möjliggör uppdateringar, och de är också ekonomiskt lönsammare. Digitaliseringen vidgar textbegreppet och det gör att vi får in ord, bild och ljud i våra texter.

Många lärare som jobbar med olika sorters elever upplever antagligen att båda formaten har sina för- och nackdelar. Ingetdera är perfekt.

Intressant nog finns det forskningsresultat som tyder på att digital läsning kan ha en negativ inverkan på läsförståelsen. Undersökningarna visar att det framför allt är den snabbare läshastigheten på skärmen som kan ge avslag i sämre läsförståelse. Vi läser för snabbt på skärm.

I Tyskland jämförde Lenhard (2017) och hans kolleger hur ca 3 000 elever genomförde ett test på papper och digitalt. Eleverna som löste uppgifterna på en datorskärm arbetade snabbare, men gjorde flera misstag när de besvarade testet än de som besvarade det i pappersformat.

I en motsvarande undersökning bland universitetsstudenter kom Singer (2017) med kolleger fram till ett liknande resultat. Båda test-

grupperna kunde plocka fram kärnan i texten, men pappersgruppen mindes flera delar av texten, kunde koppla ihop dem och få en djupare läsförståelse.

En slutsats som dras från studierna är att vi verkar tjäna på att sänka läshastigheten i digitala format när en text borde förstås på ett djupare plan.

Men att bara säga att eleverna borde läsa långsammare räcker knappast. Det behövs konkreta tips, pauser och frågor: Läser du varje ord? Läser du från vänster till höger, eller sicksackar hastigt uppifrån ner? Uppmaningar: Fokusera, lyft blicken ibland, gör också anteckningar för att sakta ner tempot.

I skolarbetet växlar eleverna dagligen mellan olika medier och textformat. Med en novell på papper jobbar man på ett helt annat sätt än med en Google-sökning på telefonen. Det är mycket möjligt att läsningen av pappersböcker känns jobbigare för många därför att det kräver ett grundligare sätt att läsa. Det är långsammare.

Vårt sätt att läsa anpassas antagligen rätt automatiskt efter kontexten. Men vi borde säkert se upp med automatiken: Kanske vi luras att läsa helt olika texter på samma sätt?

Själv tror jag att vi läser många texter alldeles för snabbt för att våra digitala vanor lockar till

snabba handlingar och klick. I möten med vissa texter gäller det verkligen att sakta ner, läsa omsorgsfullt, ord för ord och göra anteckningar. Med andra texter gäller det däremot att läsa lagom slarvigt, snabbt hitta det relevanta och klicka sig vidare.

I en värld med oändligt många olika sorters texter blir det en allt viktigare färdighet att veta *hur* man ska läsa. När ska man se till att man läser varje rad noggrant från vänster till höger? Och när är det okej att snabbt ögna uppifrån ner och konstatera att det man läste var relevant – eller kanske helt irrelevant?

Källor:

- Lenhard, W., Schroeders, U., & Lenhard, A. 2017. Equivalence of screen versus print reading comprehension depends on task complexity and proficiency. *Discourse Processes*, 54, 427–445.
- Singer Trakhman, L. M., Alexander, P. A., & Berkowitz, L. E. 2017. Effects of Processing Time on Comprehension and Calibration in Print and Digital Mediums. *The Journal of Experimental Education*, 1–15.
- Singer Trakhman, L. M., Alexander, P. A. 2017. Reading on paper and digitally: What the past decades of empirical research reveal. *Review of Educational Research*, 87, 1007–1041.

Monikielinen kirjasto Flerspråkiga biblioteket Multilingual Library

Monikielinen kirjasto
– lähikirjastosi asut
missä päin Suomea
tahansa. Tarjoamme
aineistoja yli 80 kielellä
lapsille, nuorille ja
aikuisille.

kirjastot.fi/monikielinenkirjasto
helmet.fi/monikielinenkirjasto
facebook.fi/monikielinenkirjasto
monikielinen.kirjasto@hel.fi